

Vystáhovalectvo z obce Nededza do USA v rokoch 1892 - 1938.

Autor: **PhDr. Juraj Laššuth**

V Dolnom Kubíne 8. 11. 2016

Prehľad vysťahovalcov z obce Nededza do USA v rokoch 1892 - 1938.

Tvrde hospodárske a prírodné pomery severného Slovenska často motivovali ľudí aby si hľadali živobytie mimo svoj rodný kraj. Obyvatelia obce Nededza v minulosti často chodili na zárobky na Dolnú zem. Od osemdesiatych rokov 19. storočia sa najlepšie podmienky na dobrý zárobok vytvorili v USA.

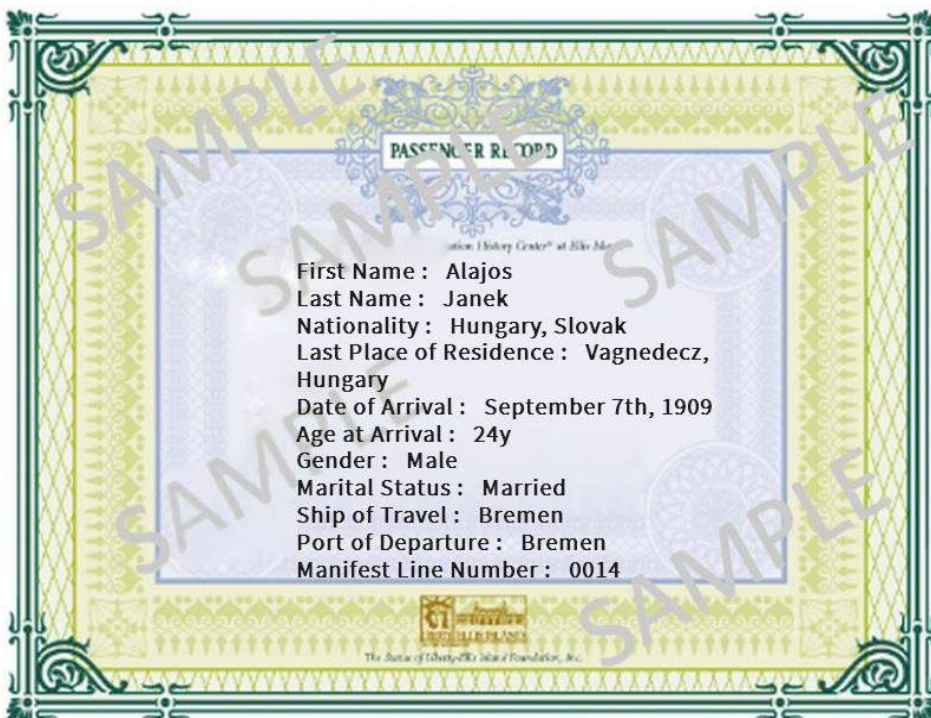
Stáhovanie za prácou do USA

V USA sa po skončení Občianskej vojny, v ktorej zvíťazil priemyselný Sever, prudko rozvíjal priemysel a Amerika potrebovala veľké množstvo nových pracovných síl. Preto sa majitelia baní v roku 1877 rozhodli, že aj na Slovensko pošlú agentov, aby verbovali robotníkov pre bankský a oceliarsky priemysel v USA. Amerika poskytovala pracovné príležitosti aj pre nekvalifikovaných robotníkov a zárobok bol v porovnaní s Uhorskom niekoľkonásobne vyšší. V rokoch 1875 až 1914 emigrovalo do Spojených štátov viac ako 650 000 Slovákov, t.j. ¼ všetkých Slovákov.

Na rozhodnutí vysťahovať sa do USA mala vplyv aj stupňujúca sa maďarizácia Slovákov. Deti v školách sa učili po maďarsky, na úradoch sa komunikovalo v maďarskom jazyku, všetky dokumenty boli v maďarčine, na obchodoch a budovách boli maďarské nápisy. Všetko to presviedčalo obyvateľov Nededze, že nie sú Slováci, ale Maďari. To viedlo k oslabeniu vzťahu k domovu a uľahčilo rozhodovanie o ceste za more.

Aj v Nededzi boli agenti verbovať na prácu do Ameriky, boli tu tiež agenti lodných spoločností, ktorí podávali informácie o cestovaní a dali sa u nich kúpiť aj lodné lístky.

Veľká časť vysťahovalcov sa neplánovala usadiť v USA natrvalo. Plánovali niekoľko rokov tam pracovať, našetriť doláre a s úsporami sa vrátiť domov; kúpiť pôdu, postaviť murovaný dom a žiť v lepšom sociálnom postavení. Ktorí sa rozhodli v Amerike natrvalo usadiť, predali svoje pole, dom a ostatný majetok, tým získali peniaze na cestu a na usadenie sa v novej vlasti. Na cestu si brali oblečenie, peniaze a stravu.

*Registrácia Alajosa Janeka
v USA.*

Počet vystáhalcov z Nededze

Vystáhalectvu do USA sa venovala iba malá pozornosť. Je biele miesto v dejinách obce. Americké úrady umožnili prístup do evidencie prisťahovalcov Imigračného úradu na Ellis Islande v New Yorku, prístavov Baltimore a Philadelphia, ktorým prešli všetci prisťahovalci v rokoch 1892 – 1938. To bola doba v ktorej vycestovala veľká väčšina emigrantov z Nededze. Vyhľadávanie sťažovalo, že mená a názvy boli písané maďarským pravopisom a pri prepisovaní do evidencie americkí prisťahovaleckí úradníci ešte viac skresľovali slovenské mená. Napriek uvedeným problémom nám to umožnilo podľa mena a miesta pôvodného pobytu vyhľadať **33 vystáhalcov** z Nededze do USA. V zozname sú všetci ktorí pristáli pri brehoch Ameriky; s pasom alebo bez neho. V tabuľke uvádzam všetky údaje ktoré sú v evidencii. Mená a názvy uvádzam tak ako sú v origináli.

Prehľad vystáhalcov z obce Nededza do USA v rokoch 1892 - 1938.

	Príchod do USA	Priezvisko	V origináli	Meno	Vek	Štát	Povolanie	Pôvodný pobyt v lodnom zozname	Prístav v USA
1	12.04.1905	Bielik	Bielik	Istvan	40	ž	labourer	Nedecz	Baltimore
2	11.07.1901	Biely	Bieli	Istvan	38	ž	labourer	Nedecz	Baltimore
3	11.07.1901	Cesnek	Czesznek	Adam	35	ž	labourer	Nedecz	Baltimore
4	30.03.1910	Cesnek	Czesznek	Antal	40	ž	farm. labor.	Vagnedecz	New York
5	03.12.1902	Dančík	Dancsik	Tomas	24	ž	labourer	Nedecz	Baltimore
6	24.05.1905	Đugel	Dugel	Victor	23	ž	farmer	Nedec	New York
7	07.09.1909	Đugel	Gyngel	Vendel	27	ž	farm. labor.	Vagnedecz	New York
8	29.04.1914	Đugel	Gyngel	Vineze	8	s	New York
9	29.04.1914	Đugelová	Gyngel	Juda	27	v	New York
10	14.09.1907	Flaisová	Flaisz	Agnes	40	v	none	Vagnedecz	New York
11	11.01.1908	Gančíková	Guncsik	Istvane	32	v	...	Vagnedecz	New York
12	11.01.1908	Gančíková	Guncsik	Karolina	7	s	...	Vagnedecz	New York
13	14.11.1901	Jančík	Jancsik	Mihaly	52	ž	labourer	Nedecz	Baltimore
14	07.09.1909	Janek	Janek	Alajos	24	ž	farm. labor.	Vagnedecz	New York
15	08.11.1911	Janek	Janek	Viktor	29	ž	farm. labor.	Vagnedecz	Baltimore
16	01.04.1909	Janík	Janik	Gyozo	45	ž	farm. labor.	Vagnedecz	New York
17	23.10.1901	Kľučiarik	Klucsarik	Rudolf	29	ž	labourer	Nedecz	Baltimore
18	12.04.1905	Kľučiarik	Klucsjarik	Adam	35	ž	labourer	Nedecz	Baltimore
19	02.10.1906	Kľučiarik	Klucsjarik	Rezso	34	ž	farm. labor.	Nedecz	New York
20	23.10.1901	Konek	Konek	Yozsef	26	ž	labourer	Nedecz	Baltimore
21	28.05.1902	Koneková	Konek	Lojza	28	v	labourer	Nedecz	New York
22	24.05.1905	Koneková	Konek	Maria	29	v	none	Nedec	New York
23	11.04.1911	Moravčíková	Moravcinskz	Maria	21	v	wife	Nedecz	New York
24	11.04.1911	Moravčíková	Moravcinskz	Anna	1	s	none	Nedecz	New York
25	23.10.1901	Mravec	Nravecs	Miklos	24	s	labourer	Nedecz	Baltimore
26	11.07.1901	Salmiec	Salmiecz	Istvan	32	ž	labourer	Nedecz	Baltimore
27	11.07.1901	Trnovec	Tarnovecz	Lorincz	41	ž	labourer	Nedecz	Baltimore
28	12.04.1905	Trnovec	Trnovics	Adam	18	s	labourer	Nedecz	Baltimore
29	12.04.1905	Trnovec	Trnovecz	Wanzin	45	ž	labourer	Nedecz	Baltimore
30	02.07.1914	Vrábel	Vrabel	Mihaly	30	ž	farm. labor.	Vagnedecz	New York

31	11.07.1901	Zajac	Zajac	Rudolf	24	s	labourer	Nedecz	Baltimore
32	03.12.1902	Zajac	Zajacz	Janos	30	ž	labourer	Nedecz	Baltimore
33	24.05.1905	Zdrinjaková	Zdrinjak	Maria	20	s	servant	Nedec	New York

Podľa veku najväčšiu skupinu tvorili vystaňovalci vo veku 26 – 30 a 31 – 40 rokov **9** (po 27,3%) osôb; priemerný vek bol **29,0 rokov**. Celkovo sa vystaňovalo **27 mužov**, tj. 72,7%, **žien 9** tj. 27,3%. Z mužov bolo **ženatých 20** (83,3%), **slobodných 4** (16,7%); ženy **vydatých 6** (66,7%), **slobodné 3** (33,3%). Najviac ich pristálo v USA v roku 1901 – 9 (po 27,3%) osôb, potom v roku 1905 – **7** (21,2%) osôb.

Cesta do prístavu

Keď boli so všetkým pripravení vydali sa Nededzania na ďalekú cestu. Často ich sprevádzal agent lodiarskej spoločnosti, ktorý im pomáhal orientovať sa v novej neznámej situácii. Všetci vystaňovalci cestovali železnicou do prístavu Brémy.

V prístave sa ubytovali v barakoch, v ktorých čakali na loď a zakúpili si lodné lístky do najlacnejšej tretej tzv. „vystaňovaleckej triedy“.

Lodný lístok.

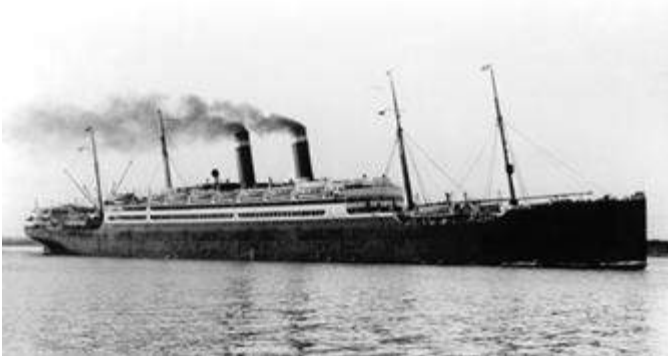

Pred nalodením bol vypracovaný zoznam cestujúcich, ktorý obsahoval meno vystaňovalca, pôvodné bydlisko a odpovede na 29 otázok. Tento dokument po príchode do USA odovzdal kapitán lode americkému úradníkom, ktorým slúžil na posúdenie spôsobilosti pristaňovalca usadiť sa v USA.

15	Jamnicki Maria 19	"	"	yes/no	"	Switzerland
16	Kisak Anna 19	"	"	"	"	"
17	Zajac Rudolf 24	m	"	labourer	"	Nedecz
18	Popovack Lina 41	"	m	"	"	"
19	Salnicka Jovana 39	"	"	"	"	"
20	Bibli " 38	"	"	"	"	"
	W. G. G. G. 29	"	"	"	"	Switzerland

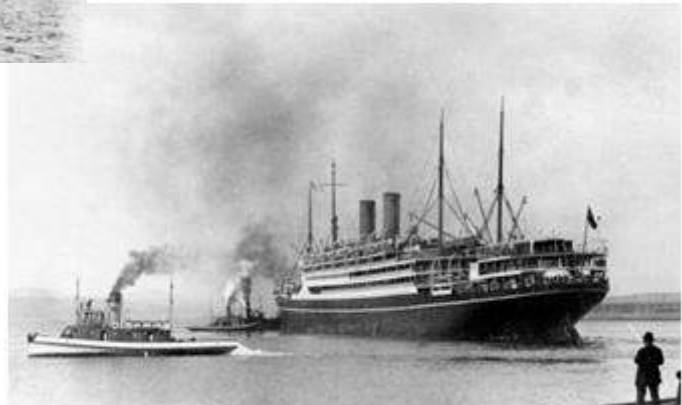
Zoznam pasažierov parníka „Hannover“ zo dňa 11.7.1901 v ktorom sú zapísaní vystaňovalci z Nededze.

Vystáhalci cestovali do Ameriky na veľkých parníkoch, ktoré boli postavené koncom 19. a začiatkom 20. storočia. Boli konštruované na prevoz veľkého množstva chudobných vystáhalcov z Európy do USA.

Parník „Amerika“ bol spustený na vodu v Belfaste v r. 1905. Viezol celkom 897 pasažierov, z toho 1. triedy 420, 2. triedy 254 a 3. triedy 223 pasažierov.

Parník „Kaiserin Auguste Victoria“ bol spustený na vodu v Štetíne v r. 1905. V tom čase bol najväčšou loďou na svete. Viezol celkom 2 996 cestujúcich, z toho 1. triedy 652, 2. triedy 286 a 3. triedy 2 058 pasažierov.

Plavba

V prístave sa mladí muži iste pokúsili zamestnať sa na lodi a počas plavby vykonávať pomocné práce, napr. hádzať uhlie do kotlov. Lodné spoločnosti na pomocné práce najímali lodných pasažierov, aby ušetrili lôžka v kajutách pre cestujúcich.

Cestujúci 3. triedy boli umiestnení v podpalubí, v malých izbách ležali ľudia na regáloch na jednoduchom slamníku, spolu muži, ženy aj deti. Strava bola minimálna, väčšinou sa museli stravovať zo svojich zásob. Pitná voda sa rozdávala na prídel v časových intervaloch, alebo len raz do dňa. Hygiena bola nedostatočná, vzduchu v izbe málo, mnohých premáhala morská nemoc.

Vystáhalci na palube parníka. Rok 1892.

Po 10 až 20-tich dňoch pristála loď v prístave, pri móle East River v New Yorku. Vysťahovalci 3. triedy boli prevezení člmi alebo trajektami na ostrov Ellis Island, kde sídlil Imigračný /pristáhovalecký/ úrad a kde museli Nededzania prekonať poslednú prekážku na ceste za lepším životom.

Budova Imigračného úradu dnes. V budove sídli múzeum pristáhovalectva „Ellis Island Immigration Museum“.

Imigračný (pristáhovalecký) úrad

V rokoch 1820 – 1892 sídlil Imigračný úrad na juhu Manhattanu v prístave Castle Garden. Odtiaľ ho presťahovali na ostrov Ellis Island, kde v tieni Sochy Slobody postavili novú budovu a otvorený bol 1.1.1892. Tento ostrov sa premenil na malé mesto, v ktorom sa nachádzal nový Imigračný úrad, súd, škola, nemocnica, obchody a ubytovne. Večer 17. júna 1897 budova do základov vyhorela. Okamžite začali stavať novú budovu otvorenú 17. decembra 1900 a v tento deň prijali 2 251 pristáhovalcov. Cez tento ostrov prešlo medzi rokmi 1892 až 1924 do Ameriky viac ako dvanásť miliónov pristáhovalcov. V novembri 1954 bol Ellis Island oficiálne uzavretý. V r. 1965 vyhlásili Ellis Island za súčasť Národného pamätníka „Socha slobody“, ktorá bola postavená na susednom ostrove. Po dôkladnej rekonštrukcii otvorili ostrov pre verejnosť a v budove Imigračného úradu zriadili múzeum „Ellis Island Immigration Museum“. Múzeum navštevuje takmer 2 milióny záujemcov ročne.

Čakanie pred vchodom do Imigračného úradu na lekársku prehliadku a vstupný pohovor s pristáhovaleckým úradníkom.

Kontrola na Imigračnom úrade

Vláda Spojených štátov zaviedla regulačné opatrenia. Do krajiny nesmeli vstúpiť: chorí, najmä na infekčné nemoci, negramotní, a úplne nemajetní – prisťahovalec musel mať majetok, min. 10 dolárov v hotovosti, alebo sponzora, ktorý by sa za neho zaručil. Preto musel každý imigrant absolvovať lekársku a právnu kontrolu. Po prevezení na ostrov Ellis Island oddelili mužov od žien a detí. Všetkých zoradili do radu a čakala na nich vstupná zdravotná prehliadka.

Prehliadka začala už pri vstupe do hlavnej haly. Do haly viedli schody, na konci ktorých stál lekár a pozoroval prichádzajúcich hore schodmi. Všimol si, či niektorý z nich nekríva, či nie je veľmi zadýchaný, či sa u neho navonok neprejavuje nejaká fyzická, psychická alebo motorická porucha. Následne ich kontroloval očný lekár, ktorý po rýchlom zbežnom vyšetrení rozhodol, či dotyčný pokračuje ďalej, alebo ho poslal na detailnejšie vyšetrenia, alebo ho hneď vrátil na najbližší parník do jeho krajiny, odkiaľ prišiel.

Od očného lekára ho poslali na ďalšie vyšetrenia, kde sledovali duševné či fyzické deformácie, nákazlivé choroby, tehotenstvo, pohlavné choroby a podobne. Po každom vyšetrení prisťahovalcovi na hrud' napísali kriedou znak, ktorý predstavoval v skratke jeho diagnózu.

Lekáraka prehliadka.

Po vyšetreniach čakal prisťahovalca pohovor s úradníkom, ktorý mal pred sebou spis o všetkom, čo sa jeho osoby týkalo. Tento spis bol doplnený o jeho chorobopis, ktorý mu lekári vystavili. Všetky tieto náležitosti boli podrobne skúmané a na ich základe sa úradník rozhodol, či prisťahovalca do krajiny pustí, alebo nie. Úradníkovi často pomáhal tlmočník, keďže väčšina prisťahovalcov neovládala anglický jazyk. Každému bolo položených tridsať dva otázok, v ktorých sa ho pýtali na jeho meno, vek, povolanie, krajinu pôvodu, či je vzdelaný, či vie písať, čítať, koľko peňazí si nesie so sebou a podobne. Ak mali kontrolovaní nejaké problémy umiestnili ich do tzv. „väzby“. Napríklad ženy s deťmi, ktoré cestovali samé, museli v tejto väzbe počkať, kým pre nich neprišiel ich manžel. Ľudia, ktorí cestovali bez peňazí, museli počkať na niekoho, kto im prinesie peniaze, alebo sa za nich verejne finančne zaručí. Chorí a tehotné ženy boli nútené ostať v nemocnici. Zločinci a políciou hľadané osoby boli hneď zadržané a vyhostené. Táto väzba trvala pre niekoho pár hodín, pre iného pár dní, no našli sa aj takí, ktorí tam strávili niekoľko mesiacov. Približne 80% všetkých prisťa-

hovalcov strávilo na Ellis Island len niekoľko hodín. Ostatní prisťahovalci boli zadržaní pre nejakú zdravotnú alebo administratívnu príčinu a len 2% boli automaticky vyhostení z krajiny.

V Amerike

Slováci sa usádzali v priemyselnej oblasti v severovýchodnej oblasti v štátoch New York, New Jersey, Illinois, Connecticut, Ohio, ale najmä v Pensylvánii, kde sa mesto Pittsburg stalo najväčším strediskom Slovákov. Život v Amerike bol pre pre nich ťažkou skúškou. Po neľahkých udalostiach doma, ťažkej a nepríjemnej plavbe po mori, stresujúcich podmienkach na Imigračnom úrade sa dostali do ďalšej neľahkej situácie. Prvoradou úlohou bolo usadiť sa, nájsť si čím skôr prácu a začať sporiť. Vystáhalci z Nededze boli v drvivej väčšine nekvalifikované pracovné sily, preto sa zamestnávali v baniach, oceliarniach a ako poľnohospodárski robotníci. Práca v týchto profesiách bola často oveľa ťažšia ako doma, no pláca sa nedala ani zďaleka porovnať. Baníci a pracovníci v železiarňach mohli zarobiť až \$1.50 - \$2.00 na deň. Doma by pritom zarobili niečo okolo 15 - 30 centov. Zatiaľ čo muži pracovali v baniach, továrňach a na poliach, ženy sa buď starali o domácnosť alebo o ubytovne, prípadne tiež pracovali. Muži pracovali v neľudských podmienkach, pri nedostatočnej hygiene, v uzavretých priestoroch v baniach a továrňach. Časté boli smrteľné úrazy. Nededzania sa pripájali k už existujúcim slovenským komunitám, zapájali sa do činnosti slovenských spolkov, prispôbovali sa novým životným podmienkam. Spomenúť ale treba, že pri krstinách, sobášoch, pohreboch, zábave a iných príležitostiach dôsledne zachovávali zvyky, tradície a obrady z domova.

Život Slovákov v Spojených štátoch výstižne charakterizoval významný dejateľ K. Čulen, keď povedal: „*Nikde nebolo Slovákom tak dobre ako v Amerike, ale nikde netrpeli toľko ako v Amerike*“.

Vystáhalci a rodná Nededza

Vystáhalci mali na rodnú obec veľký a dlhodobý vplyv, ktorý doteraz nebol preskúmaný. Vystáhalcov rozdeľujeme na dve skupiny.

Osoby ktoré išli do USA na určitú dobu - napríklad na päť rokov - pracovať a s našetrenými dolármi sa vrátiť domov. Takéto dočasné vycestovanie za zárobkom nazývame migrácia.

Na zárobky odišli ženatí muži v počte **20** mužov. Zvyčajne sa vrátili všetci, v USA zostali z nich výnimočne iba jednotlivci. Ktorým sa v Amerike zapáčilo a chceli tam zostať, povolali svoje manželky aj s deťmi a usadili sa tam natrvalo. Za svojimi mužmi odcestovalo **6** manželiek aj s deťmi, takže domov sa vrátilo **14 mužov**. Za ušetrené prostriedky doma vyplatili prípadné dlhy, kúpili pôdu a väčšinou postavili nové murované domy. Tieto „amerikánske“ domy stoja dodnes. Navrátilci výrazne zlepšili sociálne postavenie svojich rodín, môžeme ich považovať za majetných gazdov. Okrem peňazí prinášali z demokratického a podnikateľského prostredia USA nové nápady a podnety.

Druhá skupina vystáhalcov sa rozhodla odísť natrvalo a usadiť sa v USA /emigrácia/. Boli to väčšinou mladí a slobodní chlapci a dievčatá, spolu **7** osôb, z ktorých sa vrátilo domov veľmi málo. K nim treba pripočítať 6 vydatých žien, ktoré odišli za manželmi a 6 ženatých mužov, ktorí v USA zostali, spolu **12** osôb. Celkove sa z Nededze natrvalo vystáhlovalo **19 osôb**. Ich pomoc rodnej obci bola iného charakteru a bola dlhodobá. Mladí ľudia si v USA dobre pamätali v akom chudobnom a zaostalom prostredí vyrastali a ako stále ťažko a chudobne žijú ich príbuzní doma. Preto po celý

Život posielali svojim rodinám určité finančné prostriedky. Ich výšku nepoznáme, pravdepodobne to neboli vysoké sumy, ale aj to málo dolárov ktoré pravidelne posielali doma určite pomohlo. Vzhľadom na veľkú a dlhodobú pomoc domovu, ktorá bola v tom najťažšom období, je správne, keď ich mená budú zaradené do pamäti obce.

PhDr. Juraj Laššuth

Poznámka:

Na zhotovenie grafov sme použili štatistické údaje zaznamenané pri príchode do USA u 33 Nededzanov.

